

Modersmaal er vort hjertesprog

Indvandrersprogenes repræsentation i Danmark

Daryai-Hansen, Petra Gilliyard

Published in:
Københavnstudier i Tosprogethed

Publication date:
2011

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Daryai-Hansen, P. G. (2011). Modersmaal er vort hjertesprog: Indvandrersprogenes repræsentation i Danmark. *Københavnstudier i Tosprogethed*, (61), 10-25.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

MODERSMAAL ER VORT HJERTESPROG. INDVANDRERSPROGENES REPRÆSENTATION I DANMARK.

Petra Daryai-Hansen

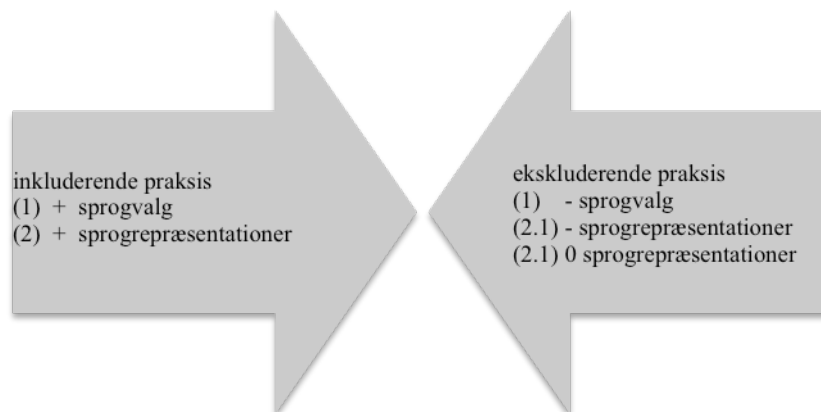
Emnet for den følgende artikel er repræsentationer af de såkaldte indvandrersprog i den danske sprogpoltiske diskurs. Grundlaget for artiklen er min nyligt færdiggjorte ph.d.-afhandling om sproglige hierarkiseringer i den sprogpoltiske diskurs i dagens Danmark og Tyskland (Daryai-Hansen 2010).

Sproglige hierarkiseringer

I afhandlingen tager jeg afsæt i begrebet sproglige hierarkier, som der løbende opereres med i den sociolingvistiske og sprogsociologiske forskning (se bl.a. Calvet 1999, 98, Graddol 1997, 39, Holmen & Jørgensen 2000, 86f, Jakobsen 2003, 179, Maurais & Morris 2003, 1, Phillipson 2003, 129, Skutnabb-Kangas 2000, 30 og Skutnabb-Kangas & Phillipson 1996, 672), mens dets betydningsindhold kun sjældent defineres. Den danske sprog- og kulturforsker Karen Risager kendetegner sproglige eks- og inklusionshierarkier som

forestillet socialt hierarki mellem forskellige sprog eller sprogvarieteter som skabes gennem ekskluderende hhv. inkluderende praksis, enten i kraft af konkrete sprogvalg i bestemte situationer eller i kraft af repræsentationer af det sproglige landskab (Risager 2005, 6).

Med udgangspunkt i Risager kan sproglige hierarkier defineres som inter- og intrasproglige sociale hierarkier, der manifesterer sig i sproglige hierarkiseringer. Hierarkiseringerne er konstruerede og baserer sig primært på økonomiske, politiske og kulturelle faktorer. Risager skelner mellem en inkluderende praksis med positive sprogvalg og positive sprogrepræsentationer på den ene side og en ekskluderende praksis på den anden side med negative sprogvalg og negative sprogrepræsentationer eller – som Risager tilføjer andetsteds – med manglende sprogrepræsentationer.

Sproglige hierarkiseringer, med udgangspunkt i Risager (2005)

I Daryai-Hansen (2010) videreudvikler jeg Risagers begrebskompleks, primært med afsæt i Pierre Bourdieu (1982) samt Robert Coopers (1989) og Ulrich Ammons (1989) sprogplanlægnings-teoretiske perspektiv, ved at skelne mellem forskellige grader af sproglig in- og eksklusion. Derudover giver jeg eksempler på, at forholdet mellem sprogrepræsentation og sprogvalg kan være både konvergent og divergent. Et eksempel på divergens er sprogpolitiske anbefalinger, der promoverer den europæiske sproglige mangfoldighed og retter sig mod det engelske sprogs omnipræsens, mens de publiceres på engelsk: Her træffes der et valg for det negativt repræsenterede sprog, mens den promoverede europæiske sproglige mangfoldighed fravælges (se Daryai-Hansen 2008b og Daryai-Hansen 2010, 73f).

Det sproglige hierarki i Danmark

Der er blandt danske forskere enighed om, at den sproglige hierarkisering, der opfattes som værende hegemonisk (dvs. 'fremherskende') i dagens Danmark, kendetegnes ved indvandrersprogenes placering i bunden af hierarkiet. Holmen & Jørgensen kendetegner den sproglige hierarkisering i Danmark som følgende:

Som det ene yderpunkt har vi engelsk. [...] I den anden ende af hierarkiet har vi kurdisk, tagalo, farsi, mandarin med flere. Dansk ligger som yderligere et fikspunkt, måske lige under

engelsk, måske med fransk i midten. Alle andre sprog der bruges, kan placeres på denne skala [...] (Holmen & Jørgensen 2000, 86).

Lund & Risager skelner mellem fire skarpt adskilte niveauer:

Engelsk har en vældig høj status [...]. Dansk har som modersmål og majoritetssprog naturligvis også en høj status [...]. Efter engelsk og dansk kommer de øvrige fremmedsprog som der er udstrakt undervisning i: tysk, fransk, spansk m.v., og til sidst kommer indvandrersprog som tyrkisk, arabisk, farsi, serbokroatisk, somali, albansk, mandarin m.v. (Lund & Risager 2001, 6).

Risager reducerer i 2005 det sproglige hierarki i Danmark til en hierarkisering på tre niveauer, hvor engelsk står øverst, indvandrersprogene står nederst, og dansk placeres i midten:

[...] dansk befinder sig i midten og trænges fra to sider: 'oppefra' af engelsk og 'nedefra' af de såkaldte indvandrersprog (Risager 2005, 4).

Ligeledes begrænser Sonne Jakobsen (2003, 175) og Holmen & Jørgensen (2000, 84) den danske diskurs om fremmede sprog til en diskurs, der fokuserer på kun to sprogkategorier:

Den ene diskurs drejer sig om internationalisering, og her betragtes flersprogethed som en berigelse [...]. Den anden diskurs drejer sig om integration (det vil oftest sige assimilation), og her betragtes tosprogethed med dansk som andetsprog som et problem (Holmen & Jørgensen 2000, 84).

Risager (2005) fremhæver, at der mangler videregående forskning på området, især med henblik på en empirisk underbyggelse. Hun understreger derudover ligesom Auer behovet for at udvikle værktøjer til sprogrepræsentationernes analyse: "What is also needed is a differentiated view of representations and an equally differentiated instrumentarium with which to access them [...]" (Auer 2004, 426).

En empirisk undersøgelse

I Daryai-Hansen (2010) bidrager jeg til dette forskningsarbejde ved at analysere fremmede sprogs repræsentation i den danske sprogpoltiske diskurs og ved at udbygge et instrumentarium til analysen af deres repræsentation og hierarkisering.

I det følgende fokuserer jeg på indvandrersprogenes repræsentation og belyser tre spørgsmål. For det første: I hvilken udstrækning kan de præsenterede hierarkiseringer understøttes empirisk som værende hegemoniske? Altså: Kan den skarpe hierarkisering, hvor de såkaldte indvandrersprog står nederst, bekræftes empirisk, og hvordan manifesterer indvandrersprogenes sproglige diskriminering sig? For det andet: Konstitueres der, som Calvet (1987, 75) påpeger, interne hierarkiseringer i sproggrupperne? Altså: Hvilke indvandrersprog tales der om i Danmark, og repræsenteres de på forskellige måder? For det tredje: Er der tendenser, der kan påvises, specifikt danske, eller findes de også i andre europæiske lande? I Daryai-Hansen (2010) vælger jeg at sammenligne den danske diskurs med den sprogpoltiske diskurs i Tyskland, og jeg vil i denne artikel kontrasterende inddrage resultater fra min analyse af indvandrersprogenes repræsentation i den tyske diskurs.

Min undersøgelse baserer sig på en analyse af 13 danske sprogpoltiske publikationer, der er publiceret mellem 2003 og marts 2008. Der analyseres både publikationer fra regeringen (sektor 1), sproginstitutioner (sektor 2) og det offentlige skolevæsen, her både skolepoltiske publikationer om undervisningen i fremmede sprog generelt (sektor 3) og om undervisningen i indvandrersprog specifikt (sektor 4). Korpusset består af i alt 1.940 danske diskurselementer, der italesætter fremmede sprog (sektor 1: 524, sektor 2: 446, sektor 3: 558, sektor 4: 412). Disse sammenlignes med 1.154 tyske diskurselementer (for en diskussion af teksternes udvalg og deres sammenlignelighed, se Daryai-Hansen 2010, 103-117).

Analysen fokuserer på to spørgsmål: Hvilke sprog repræsenteres i diskurselementerne (repræsentationernes objekt), og hvordan repræsenteres sprogene (repræsentationernes praksis)? Derudover præsenteres indledende repræsentationernes subjekt (hvem repræsenterer?) og recipienter (hvem repræsenteres der for?) samt repræsentationernes mikro- og makrokontekst.

I det følgende opsummeres for det første analysen af indvandrersprog som repræsentationens objekt og for det andet analysen af deres repræsentations praksis.

'Indvandrersprog' som repræsentationens objekt

Diskursen om indvandrersprog er et tydeligt og afgrænset fokusområde i den danske diskurs.

Diskursen om indvandrersprog er den eneste, mere omfattende diskurs om fremmede sprog i Danmark, der ikke flettes sammen med diskursen om det engelske sprog. Engelsk er det sprog, der tematiseres oftest: Godt en fjerdedel af de 1.940 danske diskurselementer, der danner grundlag for analysen, omtaler det engelske sprog. Det engelske sprog er derudover det centrale udgangspunkt for repræsentationen af de såkaldte 'andre sprog end engelsk'. Disse sprog omtales primært, hvor de opfylder en funktion i kampen mod det engelske sprog: De inkluderes på objektniveauet, når de er genstand for en inspirerende sprogpolitik vendt mod det engelske sprog (f.eks. fransk og polsk), når de er allierede i kampen (f.eks. de centralskandinaviske sprog), eller når de styrker bevidstheden om det danske sprog, der repræsenteres som svækket på grund af det engelsk sprogs dominans (f.eks. latin, græsk og tysk). I modsætning hertil står diskursen om indvandrersprog uafhængigt af diskursen om engelsk. Dette viser, at indvandrersprogene – ligesom engelsk og i modsætning til de 'andre sprog end engelsk' – er et afgrænset, centralt område i den danske sprogpoltiske diskurs.

Det er påfaldende, at næsten alle danske publikationer tematiserer indvandrersprogene. Ud af de 1.940 danske diskurselementer fokuserer 420 diskurselementer på indvandrersprog. I analysen skelnes mellem sektor 1-3 på den ene side og sektor 4 på den anden side, der udelukkende belyser skolepolitiske publikationer om undervisningen i indvandrersprog.

Ud af de 1528 danske diskurselementer i sektor 1-3 tematiserer godt 80 indvandrersprog: 31 ud af 524 diskurselementer i regeringens publikationer (6%), 41 ud af 446 diskurselementer i Dansk Sprognævns publikationer (9%) og 10 ud af 558 diskurselementer i skolepolitiske publikationer om sprogundervisning generelt (2%). Dette står i skarp kontrast til den tyske diskurs, hvor indvandrersprogene i sektor 1-3 næsten ikke tematiseres, men inkluderes hyppigere i de skolepolitiske publikationer om fremmedsprogundervisning end i regeringens og sproginstitutionernes publikationer. Et eksempel på indvandrersprogenes relative eksklusion i den danske skolepolitiske diskurs om fremmedsprog er *Fremtidens Sprogfags* kommissorium, hvor indvandrersprogene hverken repræsenteres som en del af de

moderne fremmedsprog eller nævnes eksplicit – i modsætning til et sprog som latin – som et af de øvrige fag:

På denne baggrund nedsætter Uddannelsesstyrelsen en arbejdsgruppe der skal udarbejde en redegørelse med anbefalinger for udvikling af undervisning og indhold – kernefagligheder og kompetencer – i de moderne fremmedsprog afgrænset til fagene engelsk, fransk, italiensk, spansk, tysk og russisk. Øvrige fag, herunder latin, inddrages i den udstrækning gruppen finder det påkrævet (Undervisningsministeriet 2003a, 77).

I sektor 4 er indvandrersprogene det centrale objektniveau (338 ud af 412 diskurselementer). Tre danske publikationer danner grundlag for analysen: (1) *Bekendtgørelse om folkeskolens modersmålsundervisning* fra august 2002 (i det følgende: Undervisningsministeriet 2002), (2) *Fælles Mål: Indvandrersprog. Læreplan og undervisningsvejledning* (i det følgende: Undervisningsministeriet 2003b) og (3) uddrag af *Organisering af folkeskolens undervisning af tosprogede elever – en vejledning*, Undervisningsministeriet 2007 (i det følgende: Undervisningsministeriet 2007).

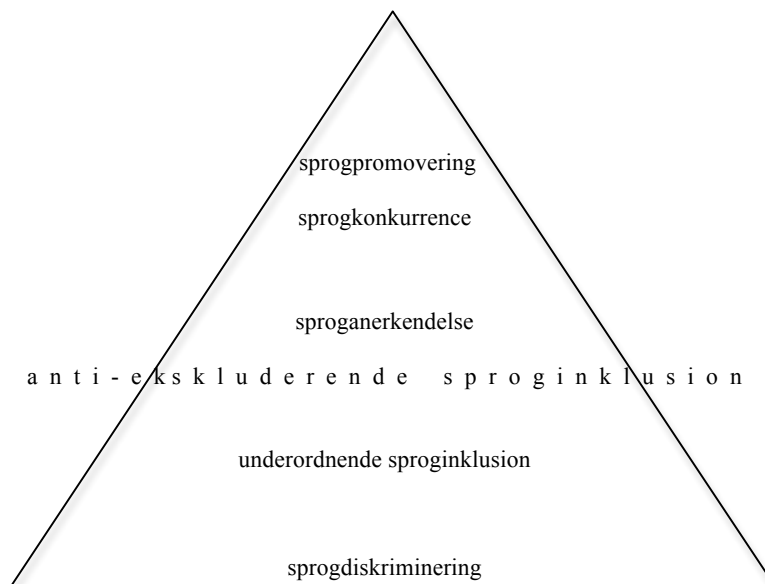
Mens de tyske publikationer i sektor 4 inkluderer indvandrersprogene ligeligt på objektniveauet, manifesterer der sig markante forskelle i de danske publikationer: To ud af de tre danske publikationer tematiserer næsten udelukkende indvandrersprog (Undervisningsministeriet 2003b og Undervisningsministeriet 2007). I Undervisningsministeriet (2002) ekskluderes indvandrersprogene til gengæld næsten absolut på objektniveauet. Denne publikation fokuserer primært på sprog i Europa samt færøsk og grønlandsk.

Værktøjer til analysen af repræsentationernes praksis

Jeg vil i det følgende give et kort overblik over de redskaber, jeg – teoretisk inspireret, men primært med udgangspunkt i empirien – har udviklet for at kunne analysere sprogrepræsentationernes praksis (for en uddybning og eksempler på kategoriseringerne, se Daryai-Hansen 2010, 152-164). Analysen bygger på en klassifikation af in- og ekskluderende repræsentationsformer samt fire yderligere repræsentationsparametre.

I det empiriske materiale manifesterer sig seks repræsentationsformer: (1) sprogpromovering (sprog, der omtales

promoverende), (2) sproganerkendelse (sprog, der inkluderes anerkendende, uden at de eksplicit promoveres), (3) underordnende inklusion (sprog, der inkluderes underordnende, idet de tilskrives en relativ markedsværdi i forhold til andre sprog), (4) anti-ekskluderende inklusion (sprog, der præsenteres anti-ekskluderende, dvs. at deres repræsentation retter sig mod sproglige hierarkiseringer og problematiserer sproglig eksklusion), (5) sprogkonkurrence (sprog, der på grund af deres exceptionelt høje markedsværdi fremstilles som konkurrenter) og (6) sprogdiskriminering (sprog, der omtales diskriminerende). Disse repræsentationsformer kan integreres i en model af sproglig hierarkisering, der skelner mellem seks niveauer:

Fire yderligere repræsentationsparametre specificerer de nævnte repræsentationsformer i forskellige dimensioner: (1) Der er sprog, der benævnes specifikt ved navn, mens andre underordnes en samlebetegnelse, som f.eks. *klassiske sprog*. (2) Der er sprog, der repræsenteres i nutiden og fremtiden, mens andre repræsenteres i fortiden. (3) Der er sprog, der repræsenteres i forhold til deres status eller deres tilegnelse, mens andre repræsenteres i forhold til deres korpus. (4) Der er – som jeg allerede har været ind på i kapitlet om objektniveauet – sprog, hvis repræsentation flettes sammen med diskursen om det engelske sprog (i den danske diskurs: de såkaldte

'andre sprog end engelsk'), mens andre (i den danske diskurs: indvandrersprogene) repræsenteres uafhængigt af engelsk.

Indvandrersprogenes hegemoniske repræsentation

Min empiri understøtter indvandrersprogenes placering i bunden af det danske sproglige hierarki. I modsætning til alle andre sprog, der tematiseres, repræsenteres indvandrersprogene i de hegemoniske danske diskurselementer ekskluderende og diskrimineres både implicit og eksplicit. Denne diskriminering slår allerede igennem i begrebet *indvandrersprog*, der ligesom begrebet *tosprogede* ikke rummer alle indvandrersprog i Danmark, men indsnævres, som Kristjánsdóttir & Timm pointerer, til at bruges "synonymt med sort" (Kristjánsdóttir & Timm 2007, 14, se også Horst 2006, 22). I den tyske diskurs dominerer til gengæld begreberne *flersprogede* og *migrantsprog*. Migrantsprogene reduceres ikke til sprog, der tales af en bestemt gruppe, men omfatter summen af alle sprog, der tales af elever med migrationsbaggrund:

Waren es bis zu Beginn der Achtzigerjahre überwiegend Kinder aus so genannten Gastarbeiterfamilien, so sind heute aufgrund veränderter Wanderungsbewegungen weit mehr Nationalitäten und Sprachen in den Schulen vertreten (Kultusministerkonferenz 2002, 3).

Mens migrantsprogene kendetegnes i den tyske diskurs som en del af den sproglige mangfoldighed og repræsenteres primært promoverende (60%, Danmark: 6%) samt anerkendende (31%, Danmark: 12%), kendetegnes indvandrersprogene i de danske hegemoniske diskurselementer, i Bourdieus (1982) terminologi, som sprog med lav markedsværdi.

I modsætning til den sprogpoltiske diskurs i Tyskland og andre europæiske lande repræsenteres indvandrersprogene – og dette reproduces i Lund & Risagers hierarkisering – i de danske hegemoniske diskurselementer ikke som fremmedsprog, altså som sprog, der skal læres af både minoritets- og majoritets eleverne, men skelnes fra fremmedsprogene. Derudover er den interkulturelle undervisning ikke et skoletilbud til alle elever, men er primært tiltænkt minoritets eleverne som et kompensatorisk tilbud. Hensigten er at "gennemføre en undervisning, der styrker integrationen af tosprogede elever i folkeskolen" (Undervisningsministeriet 2007, 15, se også

Holmen 2006, 226 og Daryai-Hansen 2008a).

Indvandrersprogene repræsenteres i de danske diskurselementer som sprog uden fortid og som sprog uden krop. De danske publikationer tematiserer kun indvandrersprogenes nutid og fremtid, ikke deres historie. Sprogene repræsenteres kun i forhold til deres status og tilegnelse og ikke i forhold til deres korpus; f.eks. præsenteres leksemer af de respektive indvandrersprog ikke. De få diskurselementer, der tager højde for korpusniveauet, refererer ikke til indvandrersprogenes 'krop', men til etnolekterne – ”dansk talt af udlændinge” (Kulturministeriet 2003, 58) – dvs. til indvandrersprogenes brugere, der maltrakterer det danske sprogs 'krop'.

I de tyske diskurselementer er der ingen sprog, der repræsenteres diskriminerende. I de danske diskurselementer er indvandrersprogene de eneste sprog, der diskrimineres eksplicit. Så vurderer Kulturministeriet (2003) f.eks. i modsætning til den internationale forskning og internationale aftaler: ”Der ikke er enighed om værdien af at fastholde og udvikle modersmålet hos dem, der ikke har dansk som hjemmesprog” (Kulturministeriet 2003, 59).

Bekendtgørelsen om folkeskolens modersmålsundervisning (2002) fastlægger, at elever, der taler EU- og EØS-sprog samt grønlandsk og færøsk, har ret til modersmålsundervisning. Publikationen omtaler først indvandrersprogene i slutningen og repræsenterer dem diskriminerende og anti-inkluderende:

Stk. 2. Samtidig ophæves bekendtgørelse nr. 536 af 12. juni 2001 om folkeskolens modersmålsundervisning for tosprogede elever (Undervisningsministeriet 2002).

Diskursen om indvandrersprog flettes i publikationen sammen med en diskurs om politik (EU), økonomi (EØS) og dansk identitet. Indvandrersprogene fremstilles som sprog, der ikke repræsenterer en ressource på det danske sproglige marked, fordi de hverken er en del af de politiske eller de økonomiske netværk, Danmark indgår i, eller fordi de – i modsætning til grønlandsk og færøsk – ikke er en integreret del af den danske selvforståelse. Mens retten til modersmålsundervisning anerkendes for de ikke-sorter sprog (*vores sprog*), underkendes den for de sorte sprog (*deres sprog*).

Indvandrersprogene er de eneste sprog i de danske publikationer, der primært repræsenteres underordnende (71%, Tyskland: 5%). Det er kendetegnende for den danske diskurs, at debatten om

modersmålsundervisning domineres af spørgsmålet om, hvilken betydning denne undervisning har for tilegnelsen af dansk. Diskursen fokuserer på en ”nyttiggørelse af modersmålet” (Undervisningsministeriet 2007, 18, 49), dvs. på at ”drage nytte af sammenligninger mellem dansk og modersmålet” (Undervisningsministeriet 2007, 51). Dette står i påfaldende kontrast til den tyske diskurs, der bygger på forskningsresultater, og hvor der konkluderes, at modersmålsundervisningen ud over at påvirke indlæringen af tysk også styrker elevernes metalingvistiske kompetencer og generelle kognitive udvikling samt ikke mindst den individuelle identitet og fremmer flersprogethed i samfundet som helhed.

Til forskel fra den tyske diskurs repræsenteres indvandrersprogene i de danske hegemoniske diskurselementer som sprog, der – i modsætning til EU- og EØS-sprog, grønlandsk og færøsk – ikke repræsenterer en ressource, hverken for deres brugere eller for det danske samfund. Når indvandrersprogene inkluderes, er deres accept forbundet med en brugsværdi – deres indlæring skal tjene indlæringen af dansk. Indvandrersprogenes diskriminerende repræsentation som modersmål er især i sammenligning med repræsentationen af dansk som modersmål påfaldende. De danske diskurselementer, der kredser om kampen mod det engelske sprogs omnipræsens, er gennemsyrede af repræsentationer, der understreger den værdi, dansk som modersmål har for danskernes kollektive og individuelle identitet:

[...] sproget er en uundværlig del af vores identitet (Kulturministeriet 2004, 1).

Modersmålet er ikke noget, man vælger [...] Det indre sprog er en væsentlig del af vores bevidsthedsindhold; det holder sammen på vore erindringer, deltager i vore associative forløb, hjælper os med problemløsning og med at strukturere tilværelsen og give følelserne mæle. [...] Man kan løbe fra sit erhverv, sin familie og sit land. Men det indre sprog vil bære vidnesbyrd om, hvem man er, og hvad man har erfaret (Kulturministeriet 2003, 8).

Indvandrersprogene er de eneste sprog, der i de danske publikationer næsten udelukkende repræsenteres som gruppe. Der er yderst få indvandrersprog, som repræsenteres ved deres navn. Ud af de syv sprog, Lund & Risager (2001) nævner, tematiseres fem. Serbokroatisk og albansk indgår ikke på objektniveauet. Der findes til gengæld et

diskurselement om kurdisk og to repræsentationer af urdu. Ingen indvandrersprog omtales i mere end to danske diskurselementer.

Indvandrersprogene underordnes næsten udelukkende samlebetegnelser som *indvandrersprog* og *tosprogede*. Denne repræsentationspraksis placerer indvandrersprogene i et abstrakt, generaliseret og fremmed rum (se Holmen 2006, 227 og Karrebæk 2006, 10f). Den homogeniserede gruppe sættes primært – som det antydes i begrebet *tosproget*, i modsætning til *flersproget* – i en dualisme til dansk. Indvandrersprogenes repræsentation flettes næsten altid sammen med en diskurs om dansk og defineres først og fremmest ved deres negation, dvs. som ”et andet sprog end dansk” (Undervisningsministeriet 2007, 12), ”et andet modersmål end dansk” (Undervisningsministeriet 2007, 11, 95 og Kulturministeriet 2003, 59), ”ikke dansk som modersmål” (Kulturministeriet 2003, 3), ”ikke har dansk som hjemmesprog” (Kulturministeriet 2003, 59), dvs. som *ikke-dansk*. Hvilket indvandrersprog man taler, og om det er mere end ét sprog, er uden betydning, fordi det fremstilles som et problem og ikke som en ressource at være tosproget og ikke ét sproget.

Idet brugernes sproglige kompetencer i de fleste diskurselementer ikke integreres på objektniveauet, og der kun tales om det sprog, brugerne forventes ikke at beherske, nemlig dansk, reduceres den såkaldte tosprogethed til en *ikke-sprogethed*:

Sprogstimuleringsindsatsen for *tosprogede* småbørn, jf. folkeskolelovens § 4a, er blevet fremrykket, således at indsatsen også omfatter de 3-årige børn med virkning fra den 1. januar 2003 (Kulturministeriet 2004, 2).

Målet i de hegemoniske danske diskurselementer er ikke en anerkendende sproglig integration, men en sproglig assimilation, dvs. en ’danisering’ (se også Holmen & Jørgensen 2000, 75 og Kristjánsdóttir & Timm 2007, 46, 54).

Konklusion

Sammenfattende kan man sige, at de indledningsvis præsenterede hierarkiseringer understøttes i det materiale, jeg analyserer i Daryai-Hansen (2010), som værende hegemoniske, og at den skarpe hierarkisering, hvor de såkaldte indvandrersprog står nederst, kan bekræftes empirisk. Der konstitueres ikke relevante interne hierarkiseringer i sproggruppen, fordi der er meget få

indvandrersprog, der nævnes ved navn i den danske hegemoniske diskurs.

Indvandrersprogenes sproglige diskriminering manifesterer sig i en manglende promovering og en manglende anerkendelse samt i underordnende inklusioner og implicitte eller eksplicitte diskrimineringer. Ved at trække på Bourdieus (1982) begrebsapparat kan man konkludere, at indvandrersprogene præsenteres i de danske hegemoniske diskurselementer som sprog med lav markedsværdi og som illegitime sprog, der repræsenterer en negativ kapital på det sproglige marked.

Den danske hegemoniske diskurs domineres af to stærkt ideologisk ladede diskurser om tosprogethed: Den første diskurs omhandler dansk og engelsk, og her kan tosprogetheden kendetegnes som additiv: Det er engelsk plus dansk, kernebegrebet er 'parallelsproglighed'. Den anden diskurs fokuserer på dansk og indvandrersprog. Denne tosprogethed kan kendetegnes som subtraktiv, fordi indvandrersprogene primært defineres ved deres negation: de er 'ikke-danske', de er 'ikke-fremmedsprog', og tosprogetheden reduceres til en 'ikke-sprogethed'. Mens den danske hegemoniske diskurs derigennem udmunder i kravet om en sproglig assimilering, bygger den tyske hegemoniske diskurs på en anerkendende, additiv flersprogethedsforståelse. De tyske diskurselementer understreger nødvendigheden af at lære tysk samt at udbygge de forskellige sproglige og kulturelle kompetencer, migrantbørnene har:

Alle Länder nennen Integration als wichtigstes Ziel für das schulische Lernen, betonen aber übereinstimmend, dass damit nicht Adaption gemeint ist, sondern Integration unter Wahrung der Identität und kulturellen Orientierung (Kultusministerkonferenz 2006, 9).

Indvandrersprogene kan også være en ressource i Danmark

I modsætning til de tyske publikationer, der i høj grad præges af homogenitet, manifesterer der sig i de danske publikationer en tydelig moddiskurs til indvandrersprogenes fremherskende repræsentation.

Disse antihegemoniske, dvs. ikke-fremherskende diskurselementer, bekræfter indvandrersprogenes sproglige diskriminering i Danmark. Indvandrersprogene repræsenteres anti-ekskluderende, og den herskende sproglige diskriminering kritiseres:

[...] i en tid hvor stærke kræfter påvirker os i retning af mindre sproglig og kulturel variation, er det vigtigt at være opmærksom på værdien af sproglig mangfoldighed [...]. Ingen må diskrimineres på grund af sproget. Alle har ret til at dyrke deres eget sprog (Dansk Sprognævn 2007, 4).

I modsætning til de hegemoniske diskurselementer, nævnes indvandrersprogene i disse diskurselementer ved navn:

Det skal fortsat være muligt fra 1. G at tilvælge yderligere fremmedsprog i de gymnasiale uddannelser (herunder de nuværende 3. fremmedsprog samt fx latin eller arabisk) (Undervisningsministeriet 2003, 11).

Indvandrersprogene repræsenteres som sprog med en særlig betydning – i Grundtvigs terminologi som 'hjertesprog' – for dem, der taler sprogene som første sprog. De kendetegnes derudover som fremmedsprog, der ikke kun skal læres af minoritets-, men også af majoritets elever:

Der skal i den forbindelse også [...] peges på nytten for modersmålsdanskere af at lære indvandrersprog (Undervisningsministeriet 2003, 33).

Dansk Sprognævn promoverer fire store indvandrersprog i Danmark som væsentlige sproglige kompetencer i en globaliseret verden:

Endelig er det vigtigt at der i Danmark undervises i indvandrersprog som tyrkisk, arabisk, farsi og urdu. Kendskab til disse sprog er en væsentlig resurse [...] (Dansk Sprognævn 2007, 4).

Disse diskurselementer, der udfordrer den hegemoniske danske diskursposition, bringer den danske diskurs på højde med den sprogpoltiske diskurs, der er fremherskende på EU-niveau og i andre lande, Danmark plejer at sammenligne sig med.

Litteratur

- Ammon, Ulrich (1989): Towards a Descriptive Framework for the Status/ Function (Social Position) of a Language Within a Country. In: Ulrich Ammon (1989) (ed.): Status and Function of Languages and Language Varieties. Berlin/New York: de Gruyter, 21-106.
- Auer, Peter (2004): Postface: Differentiating and Differentiated Views on Linguistic Representation. In: Canadian Journal of Linguistics 49, 423-426.
- Bourdieu, Pierre (1982): Ce que parler veut dire: l'économie des échanges linguistiques. Paris: Fayard.
- Calvet, Louis-Jean (1987): La guerre des langues et les politiques linguistiques. Paris: Payot.
- Calvet, Louis-Jean (1999): Pour une écologie des langues du monde. Paris: Plon.
- Cooper, Robert (1989): Language planning and social change. New York: Cambridge University Press.
- Dansk Sprognævn (2007): Notat om dansk sprogpolitik. København: Dansk Sprognævn.
- Daryai-Hansen, Petra (2008a): At give lige muligheder for alle. Materiale til interkulturel undervisning i 0.-3. klasse. In: Sproglæreren 3, 23f.
- Daryai-Hansen, Petra (2008b): Promoting Linguistic Diversity: Reflections on the Language Policy of European Language Policy Conferences. In: Bent Preisler et al. (2008) (eds.): The Consequences of Mobility. Roskilde University: Department of Language and Culture, 272-275.
- Daryai-Hansen, Petra (2010): Begegnungen mit fremden Sprachen. Sprachliche Hierarchien im sprachenpolitischen Diskurs im Dänemark und Deutschland der Gegenwart. Ph.d.-afhandling. Institut for Kultur og Identitet, Roskilde Universitet.
- Graddol, David (1997): The Future of English. London: The British Council.
- Holmen, Anne (2006): Pædagogisk praksis. In: Martha Sif Karrebæk (2006) (red.): Tosprogede børn i det danske samfund. København: Hans Reitzels Forlag, 75-90.
- Holmen, Anne & J. Normann Jørgensen (2000): Har vi en dansk sprogpolitik? Om holdninger til sproglig mangfoldighed i Danmark. In: Anne Holmen & J. Normann Jørgensen (2000) (red.): Sprogs status i Danmark år 2011. København: Danmarks Pædagogiske Universitet, 75-90.
- Horst, Christian (2006): Behovet for en interkulturel pædagogik – en udfordring for den monokulturelle selvforståelse. In: Christian Horst (2006) (red.): Interkulturel pædagogik. Flere sprog – problem eller ressource. Vejle: Kroghs Forlag, 9-24.
- Jakobsen, Karen Sonne (2003): Dänisch, Englisch, Mehrsprachigkeit? Drei Beispiele praktischer Sprachenpolitik. In: R. Ahrens (2003) (ed.):

- Europäische Sprachenpolitik. European Language Policy. Heidelberg: Universitätsverlag C. Winter, 175-189.
- Karrebæk, Martha Sif (2006): Indledning. Tosprogede børn i det danske samfund. In: Martha Sif Karrebæk (2006) (red.): Tosprogede børn i det danske samfund. København: Hans Reitzels Forlag, 9-18.
- Kristjánsdóttir, Bergthóra S. & Lene Timm (2007): Tvetunget uddannelsespolitik – dokumentation af etnisk ulighed i folkeskolen. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Kulturministeriet (2003): Sprog på spil. Et udspil til en dansk sprogpolitik. København: Kulturministeriet.
- Kulturministeriet (2004): Sprogpolitisk redegørelse, København: Kulturministeriet.
- Kultusministerkonferenz (2002), Bericht 'Zuwanderung', Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 24.05.2002. Berlin: Kultusministerkonferenz.
- Kultusministerkonferenz (2006), Bericht 'Zuwanderung', Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 24.05.2002 i.d.F. v. 16.11.2006. Berlin: Kultusministerkonferenz.
- Lund, Karen & Karen Risager (2001): Dansk i midten. In: Sprogforum 19. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, 4-8.
- Maurais, Jacques & Michael A. Morris (2003): Introduction. In: Jacques Maurais & Michael A. Morris (2003) (eds.): Languages in a globalising world. Cambridge: Cambridge University Press, 1-10.
- Phillipson, Robert (2003): English – Only Europe? Challenging Language Policy. London/New York: Routledge.
- Risager, Karen (2005): Sproglige eksklusionshierarkier – de hundrede sprogs betydning. In: Fra Minoritetsstudiers værksted nr. 2. København: Københavns Universitet, 1-21.
- Skutnabb-Kangas, Tove (2000): Linguistic Genocide in Education - or World Wide Diversity and Human Rights? Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Skutnabb-Kangas, Tove & Robert Phillipson (1996): Linguicide and linguisticism. In: H. Goebel et al. (1996) (eds.): Kontaktlinguistik. Contact Linguistics. Linguistique de contact. Ein Internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung. An International Handbook of Contemporary Research. Manuel international des recherches contemporaines, vol.1. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 667-675.
- Undervisningsministeriet (2002): Bekendtgørelse om folkeskolens modersmålsundervisning af børn fra medlemsstater i Den Europæiske Union, fra lande, som er omfattet af aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, samt fra Færøerne og Grønland, BEK nr 618 af 22/07/2002. København: Undervisningsministeriet.
- Undervisningsministeriet (2003a): Fremtidens Sprogfag – vinduer mod en større verden. Fremmedsprog i Danmark – hvorfor og hvordan? Rapport fra arbejdsgruppen om kernefaglighed i fremmedsprogene.

København: Undervisningsministeriet.
Undervisningsministeriet (2003b): Fælles Mål: Indvandrersprog, Læreplan
og Undervisningsvejledning. København: Undervisningsministeriet.
Undervisningsministeriet (2007): Organiseringen af folkeskolens
undervisning af tosprogede elever. København: Undervisnings-
ministeriet.